

Національна академія наук України
Інститут регіональних досліджень

Серія “Проблеми регіонального розвитку”
Головний редактор д.е.н. В.С. Кравців

ISBN 978-966-02-4252-4

Ірина Гончаренко

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК
СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ РЕГІОНУ:
ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ**

Монографія

Львів 2009

УДК 316.43:330.342.146(477)

Гончаренко І. В. Соціально-економічний розвиток сільських територій регіону: проблеми теорії та практики : монографія / І. В. Гончаренко ; Інститут регіональних досліджень НАН України. – Львів, 2009. – 370 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).

Анотація

У монографії висвітлено сучасні теоретичні, методологічні та прикладні засади формування і реалізації регіональної політики розвитку сільських територій в Україні. Акцентовано увагу на удосконаленні нормативно-правового регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій в розрізі регіонів України. Розглянуто державні програми щодо розвитку соціально-економічної сфери села та діяльність не державних структур в сфері розвитку сільських територій. Приділено увагу розвитку територіальних громад та їх впливу на формування регіональної соціально-економічної політики. Визначено напрями удосконалення системи координації діяльності управлінських структур, застосування територіального маркетингу і проектного менеджменту в розвитку сільських територій, залучення іноземних інвесторів до реалізації проектів в сільській місцевості, формування автоматизованих систем управління соціально-економічними процесами для реалізації моніторингу нової регіональної соціально-економічної політики розвитку сільських територій.

Призначена для науковців, економістів, керівників та практичних працівників органів державного управління.

Науковий редактор:

Л. Т. Шевчук, доктор економічних наук, професор

Рецензенти:

Л.К. Семів, доктор економічних наук, професор

Л.В. Дейнеко, доктор економічних наук, професор

В.І. Топіха, доктор економічних наук, професор

ISBN 978-966-02-4252-4 ISBN 978-966-02-5474-9

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту регіональних досліджень НАН України (Протокол № 9 від 03.11.2009 р.).

© Інститут регіональних досліджень НАН України, 2009.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ .8	
1.1. Сутність та функції сільських територій як об'єктів регіональної соціально-економічної політики	8
1.2. Понятійно-термінологічний апарат дослідження регіональної соціально-економічної політики.....	21
1.3. Міждисциплінарні підходи до оцінки досліджень регіональної соціально-економічної політики розвитку сільських територій.....	31
1.4. Особливості використання теорій і концепції регіональної економіки при обґрунтуванні формування регіональної соціально-економічної політики розвитку сільських територій.....	39
1.5. Методи дослідження формування і стану регіональної соціально-економічної політики розвитку сільських територій	45
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА І ОЦІНКА ПРОБЛЕМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В РОЗРІЗІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	57
2.1. Мережа та регіональні особливості розміщення і розвитку сільських поселень.....	57
2.2. Демографічна ситуація в сільських поселеннях.....	67
2.3. Рівень зайнятості населення та кадрове забезпечення сільських територій.....	74
2.4. Аналіз стану сільськогосподарського виробництва	83
2.3. Наявність та стан інфраструктури сільських поселень	94
РОЗДІЛ 3. ОЦІНКА СУЧАСНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	

..

3.1. Стан та складові сучасної регіональної соціально-економічної політики розвитку сільських територій.....	102
3.2. Нормативно-правове регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій в розрізі регіонів України	111
3.3. Державні програми щодо розвитку соціально-економічної сфери села.	136
3.4. Діяльність не державних структур в сфері розвитку сільських територій	155
3.5. Територіальні громади та їх вплив на формування регіональної соціально-економічної політики.....	162
РОЗДІЛ 4. ФОРМУВАННЯ НОВОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ.....	
4.1. Врахування зарубіжного досвіду при формуванні нової регіональної соціально-економічної політики розвитку сільських територій України	188
4.2. Обґрунтування мети і принципів нової регіональної соціально- економічної політики розвитку сільських територій України.....	202
4.3. Роль стратегій та програм соціально-економічного розвитку сільських територій у формуванні та реалізації нової регіональної соціально- економічної політики	221
4.4. Інформатизація та розвиток системи комунікацій сільських поселень як пріоритетне завдання нової регіональної соціально-економічної політики.	244
4.5. Стимулювання підприємництва, розвитку малого бізнесу та аграрного виробництва на селі.....	251
РОЗДІЛ 5. РОЛЬ ДІЯЛЬНОСТІ УПРАВЛІНСЬКИХ СТРУКТУР У РЕАЛІЗАЦІЇ НОВОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ.....	
	274

5.3 Територіальний маркетинг і проектний менеджмент в розвитку сільських територій.....	300
5.4 Залучення іноземних інвесторів до реалізації проектів в сільській місцевості.....	319
5.5 Формування автоматизованих систем управління соціально- економічними процесами для реалізації моніторингу нової регіональної соціально-економічної політики розвитку сільських територій	332
ВИСНОВКИ	340
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	346

ВСТУП

Формування ефективної моделі соціально-економічної політики регіонів спрямованої на розвиток сільських територій держави - ключова економічна проблема сучасності. Водночас економічна активність, рівень життя населення в сільських районах України залишаються досить низькими, що обумовлюється багатьма негативними чинниками. Економічну, соціальну та екологічну ситуацію значно погіршують кризові явища в аграрній галузі народногосподарського комплексу.

Одним з основних аспектів соціально-економічної політики нашої держави визначається побудова моделі сільського розвитку, що відповідає б стандартам розвинутої Європейської країни. Проблематика, що пов'язана з розвитком сільських територій, активно обговорюється на сторінках академічних наукових видань, науково-практичних конференціях і конгресах. Цей напрям наукової діяльності координується та направляється профільними науковими центрами, серед яких провідні позиції займають ДУ "Інститут економіки та прогнозування" НАН України, Інститут регіональних досліджень НАН України, Українська академія аграрних наук, ННЦ "Інститут аграрної економіки" та ін.

За останні роки українські вчені отримали значні результати у формуванні наукових підходів до вирішення проблем соціально- економічного розвитку держави. Помітний внесок у розробку концепції просторової організації суспільства, її різновидів і модифікацій внесли вітчизняні дослідники Є. Бойко, М. Долішній, Ф. Заставний, Н. Павліха, О. Топчієв, О. Шаблій, Г. Швебс та ін. На необхідність подолання галузевого підходу до розвитку села наголошується у працях В. Юрчишина. Певний внесок у комплексну розробку зазначеної проблеми зробили П. Гайдуцький, Ю. Губені, О. Могильний, В. Онегіна, О. Онищенко, М. Орлатий, І. Прокопа,

П. Саблук, В. Трегобчук, Л. Шевчук, Л. Шепотько. Окремі аспекта розвитку сільських територій вивчаються соціологами, істориками, екологами, представниками інших наукових дисциплін, однак комплексного вирішення ці проблеми поки не знайшли. Крім того з розвитком економічної системи країни виникають та набувають виняткової актуальності нові проблеми, що вимагають наукового вивчення, теоретичного та практичного комплексного розв'язання. Тому розробка концептуальних засад, механізмів дослідження сільських територіальних утворень та їх складових, формування на цій основі ефективної соціально-економічної політики набуває все більшої наукової актуальності та практичного значення. Вирішення цих питань сприятиме формуванню парадигми сільського розвитку та досягнення середньоєвропейських показників зайнятості, оплати праці населення, екологічності та розвитку інфраструктури сільських територій.